

FRANCES
DE PONTES PEEBLES

DOCHTERS VAN DE SAMBA

Een meeslepende
roman over vriendschap,
ambitie, roem en de prijs
die je daarvoor betaalt



FRANCES DE PONTES PEEBLES

DOCHTERS
VAN DE
SAMBBA

De Fontein

The sweet river

*Share this bottle with me,
share this song.
The years have hardened my heart.
Drink will loosen my tongue.
Come, walk with me,
to the places I once loved.*

*Man made the fire
to burn the fields of cane.
God made music
to take away my pain.*

*I come from a land
where sugar is king and the river
is sweet.
They say a woman drowned
there,
her ghost haunts the deep.*

*Sit beside me now, at the river-
bank
hear my voice, loud and strong.
Wade into these sweet waters
with me,
let me open your heart with a
song.*

De zoete rivier

*Deel deze fles met mij,
deel dit lied.
De jaren hebben mijn hart verhard.
Drank zal mijn tong losmaken.
Kom, loop met mij mee, naar de
plekken waar ik ooit van hield.*

*De mens maakte het vuur
om de suikerrietvelden te verzengen.
God maakte muziek
om mijn pijn weg te nemen.*

*Ik kom uit een land
waar suiker koning is en de rivier
zoet.
Ze zeggen dat er een vrouw in
verdronk,
dat haar geest in het water woont.*

*Kom naast me zitten, op de
oever,
hoor mijn stem, luid en sterk.
Waad met mij dit zoete water
in,
laat me je hart openen met een
lied.*

*Now we're both pulled under,
friend,
singing the same refrain:
Dive back, again, to the place you
once loved
and you'll find it's never the
same.*

*Man made the fire
to burn the fields of
cane.
God made music
to take away my pain.*

*Nu worden we beiden onder
water getrokken, vriend,
hetzelfde refrein zingend:
Duik weer naar de plek die je ooit
lief was
en je zult ontdekken dat hij altijd
anders is.*

*De mens maakte het vuur
om de suikerrietvelden te
verzengen.
God maakte muziek
om mijn pijn weg te nemen.*

DE ZOETE RIVIER



Het zou beter zijn bij Graça te beginnen, bij haar komst, bij onze eerste ontmoeting. Het leven is echter niet zo geordend als een verhaal of een lied; het begint en eindigt niet altijd op een fascinerend punt. Ook voor Graça's komst, als klein kind al, voelde ik dat ik geboren was in een rol die niet bij mijn ambities paste, als een stengel suikerriet die in een vingerhoed wordt gepropt.

Ik overleefde mijn geboorte, een hele prestatie in 1920 als je gebaard werd door een straatarme moeder die op een suikerplantage woonde. De vroedvrouw die me haalde, zei tegen iedereen hoe verbaasd ze was dat er uit de vermoeide schoot van mijn moeder zo'n stevig meisje kwam. Ik was haar vijfde en laatste kind. De meeste vrouwen die op de plantage werkten, kregen tien of twaalf of zelfs achttien kinderen, dus de schoot van mijn moeder was frisser en jonger dan die van de meeste vrouwen, maar zij was niet getrouwd en was dat ook nooit geweest. Alle reeds lang uit mijn leven verdwenen broers en ikzelf – ik was het enige meisje – hadden een andere vader. Daardoor was mijn moeder in de ogen van veel mensen erger dan een *puta*, omdat een *puta* in ieder geval nog zo verstandig was geld voor haar diensten te vragen.

Ik durfde geen vragen over mijn moeder te stellen, bang voor wat ik te horen zou kunnen krijgen en niet bereid een pak slaag te riskeren; ik mocht namelijk helemaal geen vragen stellen. Niemand sprak over haar, tenzij men mij wilde beledigen. Ze zeiden dat ik zware botten

had, net als zij. Ze zeiden dat ik driftig was, net als zij. Ze zeiden dat ik zo lelijk was als de nacht, net als zij, behalve dat ik geen littekens over mijn hele armen en gezicht had van het suikerriet. Ze was, in ieder geval een tijdje, suikerrietsnijdster, een van het handjevol vrouwen dat het werk aankon. Maar de belediging die het vaakst langskwam, had te maken met haar gemakkelijke omgang met mannen. Als ik niet genoeg zout gebruikte om bloed uit de snijplanken van de plantage te boenen, of als ik ook maar even niet roerde in de hels hete jam op het fornuis, of als ik kokkin Nena of haar personeel te langzaam ingrediënten uit de voorraadkast of de tuin bracht, kreeg ik een klap met een pollepel en werd ik 'hoerenkind' genoemd. Ik leerde mijn moeder dus kennen door alle dingen die de mensen aan haar, en aan mij, verachtten. En ik besepte, hoewel ik het als kind niet zo duidelijk onder woorden kon brengen, dat de mensen haatten wat ze vreesden, en daarom was ik trots op haar.

De vroedvrouw had medelijden met me, omdat ik zo'n gezond kind was, en in plaats van me te verstikken, of in het suikerriet te gooien zodat de gieren me zouden opeten, of me aan een plantage-eigenaar te geven om me groot te brengen als speeltje of als slaaf (destijds allemaal gewone gebruiken voor meisjesbaby's zonder familie), gaf ze me aan Nena, de hoofdkokkin op plantage Riacho Doce. Er waren honderden suikerrietplantages langs de kust van onze staat Pernambuco, en Riacho Doce was een van de grootste. In de goede tijd, toen de suikerprijzen hoog waren, gaf kokkin Nena leiding aan tien keukenmeiden en twee huisbedienden. Nena had een boezem als een bekroonde haan en handen zo groot en dodelijk als haar gietijzeren koekenpannen. De familie Pimentel was eigenaar van Riacho Doce en zwaaide de scepter in het grote woonhuis, maar Nena heerste in de keuken. Daarom maakte niemand bezwaar toen kokkin Nena besloot mij als haar keukenmeisje op te voeden nadat de vrouwvrouw mij, naakt en krijsend, bij haar had gebracht.

Iedereen in het grote huis – dienstmeisjes, wasvrouwen, staljongens en huisbedienden – gingen naar Nena's keuken om naar mij te kijken.

Ze maakten vrijelijk opmerkingen over mijn roze huid, mijn lange benen, mijn volmaakte voeten. Een dag later hield ik op met het drinken van de geitenmelk die Nena me in een flesje gaf. Nena bezocht een plaatselijke min en ik spuugde de tepels van de vrouw uit. Ik was te jong om maniokpap te eten, maar desondanks probeerde Nena me die te voeren. Ook die spuugde ik uit en al gauw veranderde ik in een verschrompeld en geel oud wijfje. De mensen zeiden dat ik vervloekt was door het boze oog. *Olho mau*, noemden ze het, *olho gordo*, verschillende namen voor hetzelfde ongeluk.

Nena ging Oude Euclides om hulp vragen. Euclides was een gerimpelde roddelaar die de kleur had van de donkere melasse die uit de vaten van de suikerfabriek werd geschraapt. Hij werkte al langer op Riacho Doce dan Nena, eerst als staljongen en daarna als terreinbeheerder. Hij had een ezel die een jong had geworpen en haar veulen kwijt was, maar niet haar melk. Nena ging met me naar de stal en hield me recht onder een tepel van die *jega*, en ik dronk. Ik dronk de melk van die *jega* totdat ik weer dik en sterk was. Mijn huidskleur veranderde; ik leek niet meer op een roos, maar had meer de geelbruine kleur van de vacht van die ezel. Ik kreeg dik haar. Daarna werd ik Jega genoemd.

In de bijgelovige en achterlijke geest van de mensen was het meisje dat ik werd, onlosmakelijk verbonden met de moedermelk die ik had gedronken.

‘Jega is zo dom als een ezel,’ plaagden de huisbedienden.

‘Jega is zo koppig als een ezel,’ klaagden de keukenmeiden.

‘Jega is zo lelijk als een ezel,’ zeiden de staljongens wanneer ze een hatelijke opmerking wilden maken.

Ze wilden allemaal dat ik het geloofde. Ze wilden dat ik die Jega werd. Ik zou ze echter nooit die voldoening geven.

Het grote huis stond op een heuvel. Je kon op de veranda met de zuilen staan en bijna alles op Riacho Doce zien: de hoofdpoort, de suikerfabriek met zijn beroete schoorsteen, de paarden- en ezelstallen, het

huis van de administrateur, de werkplaats van de timmerman, de oude maniokfabriek, een vierkantje weiland en maïsveld, de distilleerderij en pakhuizen met hun dikke ijzeren deuren. En je kon de lijn van bruin water zien waaraan Riacho Doce zijn naam te danken had, hoewel hij veel breder was dan een kreek en het water niet zoet smaakte.

Iedere plantage heeft een spookverhaal en bij ons was dat niet anders: er was een vrouw verdronken in de rivier en ze leefde er nog. Sommigen zeiden dat ze door een minnaar was vermoord, anderen door een plantage-eigenaar, weer anderen zeiden dat ze zelfmoord had gepleegd. Ze zeiden dat je haar 's nachts kon horen, onder water – ze zong voor haar verloren liefde of probeerde mensen het water in te lokken en hen te verdrinken, zodat ze gezelschap had; het verhaal hing af van de vraag of je in de aardige of in de wraakzuchtige geest geloofde. De moeders op Riacho Doce vertelden hun kinderen dit voor het slapengaan en het hield hen bij de rivier vandaan. Ik hoorde het spookverhaal van Nena.

Achter het woonhuis was een boomgaard en daarachter de *senzalas* met lage daken, de voormalige slavenverblijven, die in woonverblijven voor de bedienden waren veranderd. Nena en ik waren de enige personeelsleden die in het woonhuis zelf mochten slapen, wat ons een uitzonderingspositie gaf. Deze bijzondere status had op Nena minder invloed dan op mij. Ik was Jega – de laagste ziel in de strikte hiërarchie van het woonhuis – en de dienstmeisjes en bedienden waren vast van plan me aan dat feit te herinneren. Ze sloegen me, knepen in mijn nek, scholden op me en spuugden naar me. Ze mepten me met pollepels en smeerden de drempel van de personeelsingang in met spekvet om me te laten uitglijden en vallen. Ze sloten me op in de stinkende buiten-wc totdat ik de deur opentrapte. Nena wist van deze streken, maar hield hen niet tegen.

‘Zo gaat dat nu eenmaal in een keuken,’ zei Nena. ‘Je boft nog dat de jongens niet onder je rokken proberen te komen. Maar dat zal gauw genoeg gebeuren. Je kunt maar beter nu al leren hoe je je moet verweren.’

Nena gaf me altijd dit soort waarschuwingen.

‘Je kunt maar beter je hoofd gebogen houden.’

‘Je kunt maar beter uit het zicht blijven.’

‘Je kunt je maar beter verdienstelijk maken.’

Als ik geen acht sloeg op haar waarschuwingen, sloeg ze me met een pollepel of een oude ossenzweep, of met haar blote handen. En hoewel ik deze pakken slaag vreesde, vond ik ze niet raar of slecht; ik kende geen andere vorm van genegenheid, en Nena evenmin. Ze gebruikte haar vuisten om me dingen te leren die ze niet onder woorden kon brengen, lessen die me in leven zouden houden. Nena kon me in haar keuken veiligheid bieden, maar niet erbuiten. Ik was een schepsel zonder familie of geld. Ik was een mond die gevoed moest worden. Erger nog: ik was een meisje. Als de eigenaars daar zin in hadden, kon ik het woonhuis uit gezet worden en aan mijn lot worden overgelaten in die zee van suikerriet. En wat had een lelijk meisje de wereld te bieden behalve haar lichaam? Ik moest dus leren dat lichaam meedogenloos te verdedigen tegen alle staljongens, fabrieksarbeiders of anderen die er mogelijk ruig mee om wilden springen. En tegelijkertijd moest ik leren me nuttig te maken in het huis, mijn bazen te allen tijde te gehoorzamen, of beter nog, volledig uit het zicht te blijven. Zolang ik onzichtbaar was, was ik buiten gevaar.

Dus terwijl meisjes als Graça met poppen en jurken speelden, leerde ik andere soorten spelletjes. Spelletjes waarin kracht macht was en slimheid overleving.

Toen ik negen was, werd Brazilië getroffen door de grote financiële wereldcrisis en werd suiker zo goed als waardeloos. Kleinere plantages in de buurt van Riacho Doce sloten hun woonhuis helemaal af en zetten arbeiders buiten de poort. De fabriek van Riacho Doce ging dicht. Na zwaar in de schulden te zijn geraakt ging de familie Pimentel weg. Er deden geruchten de ronde over een verkoop. Niet lang daarna vertrokken de suikerrietsnijders om op andere plantages te gaan werken die de crisis hadden doorstaan. De velden werden verlaten. De distilleerderij werd gesloten. Een voor een vertrokken de dienstmeisjes en

keukenmeiden en staljongens. Algauw waren alleen Nena, Oude Euclides en ik nog over.

‘Ze komen wel terug,’ zei Nena over de Pimentels. ‘Niemand verlaat zijn landerijen. En wanneer ze terugkomen, zullen ze zich herinneren wie trouw was en wie niet.’

Nena werd gedreven door loyaliteit en angst. Zij en Oude Euclides waren op Riacho Doce geboren voordat de slavernij in 1888 in Brazilië was afgeschaft, en ze waren gebleven nadat ze waren vrijgelaten. In de tijd dat Riacho Doce verlaten was, zorgde Oude Euclides voor het terrein, en hij lette erop dat niemand dieren uit de stallen haalde of fruit uit de boomgaard stal. Nena wilde haar koperen en ijzeren pannen niet in handen van plundersers of rekeninginners laten vallen en verborg daarom alles wat waarde had. Porseleinen eetserviezen, zilveren schalen en terrines, zuiver gouden bestek en een schaal gemaakt van paarlemoer werden onder de houten vloer van het grote huis weggestopt. We aten wat er aan voedsel in de voorraadkast was achtergebleven en begonnen toen, omdat we na het vertrek van de Pimentels geen van drieën betaald werden, te handelen op de plaatselijke markt. Eieren werden geruild voor meel, stervruchten uit de boomgaard voor wat gezouten vlees, flessen suikerstroop voor bonen. Het waren magere tijden, maar geen ongelukkige. Niet voor mij.

Vele maanden stond het grote huis leeg en bracht ik mijn dagen erin door. Ik huppelde over de stenen vloeren. Ik liet mijn handen onder stofhoezen glijden en voelde koel marmer, de schuine en gebogen lijnen van tafelpoten, de vergulde schuine randen van spiegels. Ik haalde boeken van planken en sloeg ze wijd open zodat ik de binding hoorde knappen. Ik liep trots de brede houten trap op en af, zoals ik me voorstelde dat de vrouw des huizes dat zou doen. Voor het eerst in de negen jaar van mijn bestaan kende ik de luxe van tijd en vrijheid – om te verkennen, om te doen alsof, om te spelen zonder de angst geslagen of uitgescholden te worden, om te leven zonder de constante angst dat ik om een klein vergrijp Riacho Doce uit zou worden gezet. Ik mocht

kind zijn en begon te geloven dat ik altijd zo'n vrijheid zou hebben. Ik had beter moeten weten.

Op een dag – ik zat in de bibliotheek en probeerde de raadselachtige tekens in de boeken van de Pimentels te ontcijferen – hoorde ik buiten een verschrikkelijk gegrom. Het klonk alsof er een reusachtige hond voor de poort van het grote huis stond te grommen. Ik rende naar Nena, die de voordeur opende.

Voor de poort stond een automobiel te ronken. Oude Euclides holde, plotseling zo kwek als een jonge hond, over de oprit en duwde de poort open. De auto hield stil en er stapte een man achter het stuur vandaan. Hij droeg een hoed en een lange jas van canvas om zijn pak te beschermen. Hij deed het andere voorportier en de achterportieren open. Er stapten twee vrouwen uit: een bleke die ook een autorij-jas droeg, en nog een vrouw die het gestreepte uniform van een dienstmeisje en een kantten muts droeg. Het dienstmeisje probeerde iets van de achterbank te trekken. Er klonk gesis en gekrijs. Even dacht ik dat er een dier in de auto zat – een kat of een soort opossum – totdat ik de handen van het dienstmeisje zich om twee kleine in lakleren laarsjes gestoken voeten zag sluiten. De laarsjes schopten zich uit de greep van het dienstmeisje. De vrouw wurmde zich verder de auto in. Toen werd er geschreeuwd en gebromd en was er een werveling van witte onderrokken en ten slotte een kreet. De dienstmeid sprong met betraande ogen van de achterbank terwijl ze haar hand tegen een verse schram op haar gezicht drukte.

‘Laat haar maar!’ snauwde de man. ‘Ze is oud genoeg om zelf uit te stappen.’

Het dienstmeisje knikte; haar hand bleef tegen haar gezicht gedrukt. De andere vrouw zuchtte en maakte haar jas los, waardoor een zijden japon en strenge parelsnoeren om haar hals zichtbaar werden.

Haar gezicht werd omlijst door een krans van rode krullen. Haar huid was wat wij ‘suikerwit’ noemden, omdat dat de hooggewaardeerde kleur van suiker was. De suiker die wij in de keuken van het grote huis gebruikten was tweede keus: ruw en modderkleurig, niet wit maar heel bruin, zoals ik.

‘Ze kan maar beter niet buiten komen,’ zei de man, naar de onverharde weg starend. ‘Dan wordt ze smerig.’ Hij was donkerder van tint en had vierkante kaken en een adelaarsneus die als een pijl schuin naar zijn volle lippen wees.

‘We zullen van nu af aan allemaal aan een beetje vuil moeten wennen,’ antwoordde de suikerwitte vrouw en haar lippen tuitten zich alsof ze haar lachen inhield, alsof ze zichzelf een ondeugend grapje had verteld.

Bij het woord ‘vuil’ wurmde zich een meisje van mijn leeftijd van de achterbank. Ze droeg een boterkleurige jurk en witte handschoenen. Op haar hoofd stond scheef een strik; het meisje graaide hem uit haar haar en smeed hem op de grond. Ze schopte met haar laarzen tegen de aarde en keek toen boos naar de volwassenen om haar heen, hen uitdagend tegen haar te zeggen dat ze moest ophouden. Toen zag ze mij en stond ze stil. Voor haar was ik niet onzichtbaar.

Haar ogen hadden de kleur van kurk. Haar mond zag eruit alsof hij op haar gezicht was geschilderd, als die van een pop. Ik weet niet hoe lang we elkaar aanstaarden; ik weet alleen nog dat ik niet als eerste wilde ophouden, vast van plan haar niet te laten winnen.

Me nog steeds aanstarend drukte het meisje haar in handschoen gestoken hand tegen de carrosserie van de auto en ging ermee over de hele zijkant. Toen stak ze haar hand op. De binnenkant van de handschoen was zo rood als de aarde onder mijn blote voeten. Het meisje grijnsde, alsof ze een grap met me deelde, maar ik wist dat het niet haar bedoeling was mij te vermaken. Handschoenen waren voor de rijken. Ze waren duur en verfijnd. Een arme wasvrouw zou de niet te benijden taak hebben te proberen die vuile handschoen schoon te krijgen, een handschoen die zo klein was dat hij een prop in haar handen zou worden en ervoor zou zorgen dat haar knokkels tegen het wasbord schraapten totdat ze bloedden. Maar het meisje maalde niet om de handschoen, of de wasvrouw, of wat dan ook. Ze zou zonder er een reden voor te hebben iets wat helemaal goed was verpesten. Ik voelde zowel respect als afkeer.

‘Graça!’ schreeuwde de man.

De man en vrouw kibbelden. Nena, Oude Euclides en ik hielden ons heel stil, wachtend totdat ze onze aanwezigheid erkenden. Pas toen ze hulp nodig hadden, werden we voor hen mensen van vlees en bloed: de man droeg Euclides op de bagage uit de kofferbak te halen; de bleke vrouw liet haar jas in Nena’s armen vallen. Op dat moment wist ik dat die mensen geen bezoekers waren maar eigenaars, gekomen om Riacho Doce en het grote huis op te eisen.

Ze waren ook Pimentels: hij was een neef van de vorige eigenaar. Toen we samen door het woonhuis liepen, schreed Senhora Pimentel loom naast haar man voort; vermoeid wees ze naar lekkages en kieren, afbladderende verf en verrot hout. Haar man, Senhor Pimentel, rukte stofhoezen van het meubilair, als een goochelaar die zijn truc onthult.

‘Ik weet nog dat mijn grootvader dit bureau gebruikte!’ riep hij uit. En later: ‘Ik was degene die inkt op deze stoel morste!’

De duizelingwekkende vrijheid die ik een paar maanden had gevoeld, ebde weg in dat ene uur na de aankomst van die nieuwe Pimentels. Alle boeken die ik van de planken had gepakt, alle ivoren en glazen snuisterijen die ik had gepoetst en gestreeld, alle tafels waaronder ik me had verstopt, veinzend dat ik in een tent zat in een exotisch land, alle spiegels waarin ik mezelf had bestudeerd, nooit zou ik er meer mee kunnen spelen. Opnieuw zou ik dienstbaar en onzichtbaar moeten zijn, moeten gehoorzamen als ik niet weggedaan wilde worden. Toen haar ouders niet keken, stak het meisje met de kurkkleurige ogen haar tong naar me uit. Die was zo roze en glad als een *jambo*. Ik had zin de punt eraf te bijten.

Ten slotte trokken de nieuwe Pimentels de hoezen van twee leunstoelen en gingen doodmoe in de formele huiskamer zitten. Ze gaven Nena opdracht koffie te zetten. We haastten ons naar de keuken, waar Nena mijn arm vastpakte en zei dat ik de laatste kostbare bonen moest gaan halen die ze onder haar ledikant had verstopt. Toen ik weer boven was, gluurde ik tussen de planken van de huiskamerdeur naar binnen terwijl Nena de nieuwe Pimentels koffie serveerde. Ze wachtten

met drinken totdat ze de kamer verlaten had; ik volgde haar niet naar de keuken.

Senhor Pimentel nam een slokje en trok een vies gezicht. ‘Heeft ze dit door een oude sok gefilterd?’ vroeg hij.

Senhora Pimentel schudde haar hoofd. ‘We zullen nieuw personeel moeten opleiden. Wat vermoeiend.’

‘Nena is een goede kokkin – je zult het zien. Ze was hier al toen ik nog kind was,’ antwoordde Senhor Pimentel.

‘Denk je dat zij en die oude man dat kind hebben gekregen? Het arme lelijke ding.’

Senhor Pimentel lachte. ‘Nena is zo oud als Methusalem. En dat meisje heeft een te lichte huid om van hen te zijn. Ik wed dat ze helemaal niet zo lelijk is wanneer al dat vuil is weggehaald, ze heeft gewoon een goede wasbeurt nodig.’

‘Ze blijft in de keuken,’ snauwde Senhora Pimentel. ‘Als ze er een beetje presentabel uitziet wanneer ze groter wordt, mag ze aan tafel bedienen.’

Senhor Pimentel nam de hand van zijn vrouw in de zijne. Ze keek hem met dezelfde vermoeide uitdrukking aan die ze had toen ze het woonhuis inspecteerde. Ze bespraken hun plannen voor het huis. Meubels die boven stonden zouden naar beneden gaan. Er zouden kleden worden weggegooid. Gordijnen worden vervangen. Er moest een waterleiding worden aangelegd en een wc worden geïnstalleerd, wat betekende dat er in de dikke witte muren van het huis zou moeten worden gehakt.

Er klonken voetstappen achter me. Voordat ik me kon verstoppen voelde ik een stekende pijn aan de achterkant van mijn arm. Het Pimentel-meisje met de kurkbruine ogen kneep boven mijn elleboog in mijn huid. Ik keek haar boos aan en schudde haar af.

‘Marta hilde altijd wanneer ik haar kneep,’ zei het meisje.

‘Wie is Marta?’

‘Het keukenmeisje in mijn andere huis, in Recife. Het is een voor-naam huis. Beter dan deze varkensstal.’

‘Dit is het beste huis van alle plantages,’ zei ik.

Het meisje haalde haar schouders op. ‘Je gaat hier vast dood van verveling.’

‘Zie ik er dood uit?’

‘Dat is maar een gezegde. Ben je soms dom?’

‘Lang niet zo dom als jij eruitziet.’

De ogen van het meisje werden groot. ‘Je mag zo niet tegen me praten.’

Ze had gelijk – ik stelde mijn plek in het grote huis in de waagschaal. Ik geef mijn vele maanden van vrijheid de schuld van mijn stoutmoedigheid, en van wat er vervolgens gebeurde.

‘Dit is nu mijn huis,’ zei het meisje.

Mijn hand gaf een klinkende, bevredigende klap op haar wang. De adem van het meisje stokte. Ik rende weg.

De voorraadkast in de keuken was een lege, koude ruimte. Ik ging erin zitten en wachtte. Mijn vingers klopten van de mep die had uitgedeeld. Ik had ziekmakende gedachten over Nena die me zou vinden en me het ergste pak rammel van mijn leven zou geven. Of erger nog: over Senhor Pimentel die de keuken in zou sluipen en me het enige huis uit zou zetten dat ik ooit had gekend. Na wat een eeuwigheid leek klonken er voetstappen en gepraat, daarna gromde de auto weer en vertrokken de nieuwe Pimentels met de belofte terug te keren en een aanvang te maken met de renovaties.

Ik was onder de indruk van het feit dat het Pimentel-meisje niet had geklikt; het maakte haar draaglijk voor mij, maar ook gevaarlijk. Wat zou ze in ruil voor haar stilzwijgen willen? Wat zou ik haar verschuldigd zijn? Dat waren de vragen die ik mezelf stelde in de weken voordat de nieuwe Pimentels terugkeerden, terwijl timmerlieden en steenhouwers en loodgieters zaagden en bonkten en koperen buizen in de muren van het grote huis stopten.

Jaren later vroeg ik Graça naar de dag waarop we elkaar voor het eerst ontmoetten, en toen lachte ze. Ik herinnerde het me helemaal verkeerd. Zij had mij een klap gegeven.

Lees verder in *Dochters van de samba*

Eerste druk oktober 2019

Oorspronkelijke titel *The Air You Breathe*

Oorspronkelijke uitgever Riverhead Books, an imprint of Penguin Random House LLC
Copyright © 2018 by Frances De Pontes Peebles

The moral right of Frances De Pontes Peebles to be identified as the author of this work
has been asserted in accordance with the Copyright, Designs and Patents Act 1988

Copyright © 2019 voor deze uitgave Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Vertaling Monique de Vré

Omslagontwerp Baqup, op basis van een ontwerp van Nayon Cho voor Penguin
Random House

Omslagillustratie achtergrond © GRANGER, voorgrond/vrouwen © Jacques
Rouchon / akg-images

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 261 4692 3

ISBN e-book 978 90 261 4693 0

NUR 302

www.uitgeverijdefontein.nl

Uitgeverij De Fontein vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Alle personen in dit boek zijn door de auteur bedacht. Enige gelijkenis met bestaande – overleden of nog in leven zijnde – personen berust op puur toeval.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door geluidsofname- of weergaveapparatuur, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.